

ks. dr Robert Ptak SCJ

SAKRAMENT POKUTY I POJEDNANIA W UJĘCIU KATECHIZMU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO (1992)

Papież Jan Paweł II w konstytucji apostolskiej *Fidei depositum* ogłoszonej z okazji publikacji Katechizmu Kościoła Katolickiego (1992)¹ zaznaczył, że czytając go „można dostrzec przedziwną jedność Bożego misterium i Bożego zamysłu zbawienia, a także centralne miejsce Jezusa Chrystusa, Jednorodzonego Syna Bożego, który został posłany przez Ojca i za sprawą Ducha Świętego stał się człowiekiem w łonie Najświętszej Dziewicy Maryi, by być naszym Zbawicielem. Chrystus, który umarł i zmartwychwstał, jest zawsze obecny w swoim Kościele, zwłaszcza w sakramentach (...)”². Zbawcza obecność Jezusa Chrystusa odzwierciedla się w celebracji misterium paschalnego, której istotnym elementem jest ekonomia sakramentalna. Z doktrynalnego punktu widzenia siedem świętych znaków (chrzest, bierzmowanie, Eucharystia, pokuta, namaszczenie chorych, święcenia i małżeństwo) należy widzieć przede wszystkim jako sakramenty Chrystusa, następnie jako sakramenty Kościoła, wiary, zbawienia oraz życia wiecznego. Oznacza to, że sakramenty są skutecznymi znakami łaski, ustanowionymi przez Chrystusa i powierzonymi Kościołowi; znakami, poprzez które człowiekowi jest udzielane życie Boże. Widzialne obrzędy sakramentalne oznaczają i urzeczywistniają łaski właściwe każdemu sakramentowi, przynosząc owoce w tych, którzy je przyjmują z odpowiednią dyspozycją³.

Różnorodność określeń sakramentu pokuty i pojednania

Katechizm wskazuje, że sakramenty obejmują wszystkie etapy i wszystkie ważne momenty życia chrześcijanina, łącząc życie naturalne z duchowym. Można je pogrupować następująco: sakramenty wprowadzenia (wtajemniczenia) w życie chrześcijańskie, sakramenty uzdrowienia i sakramenty służące komunii i posłaniu wiernych. Sakrament pokuty i pojednania zaliczamy (obok namaszczenia chorych) do sakramentów uzdrowienia. Zajmuje on ważne miejsce w życiu chrześcijanina, który poddany jest słabości i narażony jest przez grzech na utratę łaski otrzymanej we chrzcie świętym. Stąd też sakrament ten rzeczywiście ma za zadanie uzdrowić człowieka, który odwracając się od Boga, zadaje bolesną ranę zarówno Kościołowi, jak i samemu sobie. Ze względu na wielowymiarowość rzeczywistości grzechu sakrament ten jest nazywany sakramentem nawrócenia oraz pokuty⁴, sakramentem spowiedzi, przebaczenia, a także pojednania⁵. Poszczególne określenia oddają to, co faktycznie dzieje się na linii człowiek – Bóg, człowiek – Kościół, człowiek – człowiek. A więc mamy w tym sakramencie rzeczywiście do czynienia z nawróceniem, powrotem z drogi zła, z pokutowaniem naznaczonym skruchą i zadośćuczynieniem, ze spowiedzią, bo wyznawane są grzechy, i wreszcie z przebaczeniem i pojednaniem, bo Bóg odpuszcza grzechy i jedna penitenta z sobą, ze wspólnotą i z nim samym.

Sens i potrzeba sakramentu pokuty i pojednania

Zasadniczym powodem istnienia sakramentu pokuty i pojednania jest wielkość daru, który człowiek otrzymał w sakramencie chrztu świętego lub szerzej w sakramentach wtajemniczenia chrześcijańskiego (bierzmowanie i Eucharystia). Świadomość obmycia, uświęcenia, usprawiedliwienia i przyobleczenia się w Chrystusa (por. 1 Kor 6,11; Ga 3,27) prowadzi człowieka z jego grzeszną naturą do szukania ratunku w ufnym zwróceniu się do Boga z prośbą o odpuszczenie grzechów, jak tego przykład daje nam *Modlitwa Pańska*⁶. Nowe życie otrzymane przez człowieka w sakramentach wtajemniczenia nie usunęło kruchości i słabości ludzkiej natury oraz pożądlivości, która choć sama w sobie nie jest grze-

chem, to jednak stanowi jego zarzewie. Trzeba więc podejmować nieustanny wysiłek, by nie prowadziła ona do grzechu, lecz stała się okazją do wyboru dobra, a nie zła, i opowiedzenia się po stronie Boga⁷. To ciągłe nawracanie się człowieka do Boga wpisane jest w zbawcze orędzie Jezusa Chrystusa, który od samego początku swojej publicznej działalności głosił: „Czas się wypełnił i bliskie jest królestwo Boże. Nawracajcie się i wierźcie w Ewangelię!” (Mk 1,15). To wezwanie do nawrócenia Kościół podejmuje i kieruje zarówno do tych, którzy jeszcze nie znają Chrystusa, jak i do swoich wiernych. Można więc mówić o pierwszym i o drugim nawróceniu, czyli o potrzebie wyrzeknięcia się zła, uzyskania zbawienia, a także o potrzebie ciągłego oczyszczenia poprzez podjęcie pokuty i odnowienia życia, a w ten sposób – odpowiedzi na miłosierną miłość Boga, który pierwszy nas umiłował⁸.

Mówiąc o potrzebie sakramentu pokuty i pojednania w życiu zarówno poszczególnych chrześcijan, jak i całego Kościoła, ze względu na wymiar wspólnotowy grzechu, Katechizm zwraca uwagę na nawrócenie serca, czyli pokutę wewnętrzną. Bez niej zewnętrzne czyny pokutne pozostają bezowocne⁹. Nawrócenie serca staje się radykalną przemianą całego życia, zerwaniem z grzechem, odwróceniem się od zła i powrotem do Boga. W tym wewnętrznym akcie zawiera się pragnienie i mocne postanowienie zmiany swojego życia oraz ufność w miłosierdzie Boga i pomoc Jego łaski. Właśnie ta łaska sprawia, że serce człowieka, które jest ociążałe i zatwardziałe, może się odnowić, odkrywając wielkość miłości Boga i jednocześnie uświadamiając sobie, jak straszne jest odalenie się od Niego¹⁰.

Formy pokuty

Katechizm podaje różne formy pokuty w życiu chrześcijańskim, a mianowicie: post, modlitwę i jałmużnę. Podkreśla również powiązanie pokuty z Eucharystią, a także przypomina o znaczeniu dni i okresów pokuty. W codziennym życiu nawrócenie człowieka dokonuje się poprzez osobiste wyrzeczenia, troskę o potrzebujących, praktykę i obronę sprawiedliwości i prawa, a także rewizję życia, rachunek sumienia oraz kierownictwo duchowe. Nie bez znaczenia pozostaje również przyjmowa-

nie różnorodnych cierpień, znoszenie prześladowań dla sprawiedliwości, inaczej mówiąc, pójście za Chrystusem i wzięcie każdego dnia swojego krzyża (por. Łk 9,23)¹¹. Szczególnym źródłem i pokarmem codziennego nawrócenia i pokuty jest Eucharystia. Dzieje się tak, ponieważ w niej uobecnia się ofiara Chrystusa, która pojednała nas z Bogiem¹². Specyficznymi formami pokuty według Katechizmu są: czytanie Pisma Świętego, Liturgia godzin, modlitwa *Ojcze nasz* oraz każdy szczery akt kultu lub pobożności, które ożywiają w nas ducha nawrócenia i pokuty¹³.

Mówiąc o okresach i dniach pokuty w ciągu roku liturgicznego, należy podkreślić okres Wielkiego Postu i każdy piątek jako wspomnienie śmierci Pana Jezusa. W tych okresach szczególnego znaczenia nabierają ćwiczenia duchowe, liturgia pokutna, pielgrzymki, dobrowolne wyrzeczenia oraz dzieła charytatywne i misyjne. Proponowana przez Katechizm droga nawrócenia poprzez podjęcie wspomnianych form pokuty została wyraźnie ukazana przez Jezusa w Przypowieści o synu marnotrawnym, której najważniejszą postacią jest miłosierny ojciec (por. Łk 15,11-24). W obrazie tym znajdziemy wszystkie elementy, które obecne są zarówno w smutnej rzeczywistości odwrócenia się człowieka od Boga i Jego prawa, jak i w konsekwencjach tego wyboru oparte go na złudnej wolności, opuszczeniu domu ojcowskiego, doświadczeniu nędzy, upokorzenia i głodu prawdziwej miłości. Przypowieść ta ukazuje również drogę powrotu grzesznika, a więc nawrócenie, skrucę, żal za dokonane wybory, i wreszcie jako finał wielkoduszne przyjęcie przez ojca i odnalezienie szczęścia w rodzinnym domu. Tak przebiega droga nawrócenia. Piękna szata, pierścień oraz uczta są symbolami nowego życia, odzyskanej godności synowskiej oraz radości Boga i wspólnoty Kościoła¹⁴.

Istota sakramentu pokuty i pojednania

Preferowane przez Katechizm określenie omawianego sakramentu jako pokuty i pojednania uwrażliwia nas na konsekwencje grzechu, którymi są: obraz Boga, zerwanie jedności z Nim i naruszenie komunii z Kościołem. Aby naprawić tę rzeczywistość grzechu, potrzebne jest przede wszystkim przebaczenie ze strony Boga, bo tylko On ma władzę

nad ludzkim grzechem. Chrystus wyraźnie mówi o tym, gdy odpuszcza grzechy, powołując się przy tym na swój boski autorytet (por. Mk 2,5.10; Łk 7,48). Jezus przekazuje tę władzę swoim uczniom, aby wykonywali ją w Jego imieniu, Jego mocą i na podstawie Jego autorytetu. Nie jest to więc wrodzona zdolność człowieka, lecz opiera się ona na powierzonej mu przez Boga posłudze jednania (por. 2 Kor 5,18)¹⁵.

Jezus, odpuszczając grzechy ludziom, ukazywał wyraźnie pozytywne skutki tego wydarzenia, a mianowicie ponowne włączenie ich do wspólnoty ludu Bożego. Przebaczenie Boże wyraża się więc w zaproszeniu człowieka do wspólnego stołu – do komunii z Kościołem¹⁶. Sakrament przebaczenia został ustanowiony dla grzeszników, którzy po chrzcie popełnili grzech ciężki i utracili otrzymaną na nim łaskę. Poprzez ten fakt zadali oni również ranę komunii kościelnej. Aby odzyskali łaskę usprawiedliwienia i powrócili do pełnej jedności z Bogiem i ze wspólnotą wiernych, konieczne jest odpowiednie przyjęcie i przeżycie sakramentu pokuty i pojednania. Na przestrzeni historii dostrzegamy zmieniające się formy tego sakramentu¹⁷, jednak zasadnicza struktura pozostała niezmienna. Obejmuje ona dwa zasadnicze elementy: akty penitenta oraz działanie Boże za pośrednictwem Kościoła. Te pierwsze wyrażają się w żalu za grzechy, wyznaniu ich oraz zadośćuczynieniu. Drugi element przejawia się w działaniu Kościoła, który przez biskupów i prezbiterów udziela w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego przebaczenia grzechów, ustala sposób zadośćuczynienia, modli się i pokutuje wspólnie z nawracającym się grzesznikiem¹⁸.

Penitent i jego akty

Wspomniane zostało, że zasadnicza struktura sakramentu pojednania obejmuje z jednej strony akty penitenta, z drugiej zaś Boże działanie za pośrednictwem Kościoła. Analizując akty osoby, która się nawraca, Katechizm odwołuje się do nauki Kościoła usystematyzowanej na Soborze Trydenckim, a zawartej w kanonach o sakramencie pokuty. Wśród wymienianych aktów penitenta na pierwszym miejscu znajduje się żal za grzechy, który określany jest jako ból duszy i zniechęcenie popełnionego grzechu z postanowieniem niegrzeszenia w przyszłości¹⁹.

Żal ten może być doskonały, gdy wypływa z miłości do Boga. Powoduje on odpuszczenie grzechów powszednich, a także w sytuacji wyjątkowej przebaczenie grzechów śmiertelnych, jednak pod warunkiem że penitent podejmuje mocne postanowienie przystąpienia do spowiedzi sakramentalnej, gdy tylko będzie to możliwe²⁰. Żal może być niedoskonały, gdy wypływa jedynie z lęku przed wiecznym potępieniem i innymi karami, które grożą grzesznikowi, lub opiera się na rozważaniu przez niego brzydoty grzechu. Dodajmy, że ten rodzaj żalu nie przynosi przebaczenia grzechów ciężkich, ale przygotowuje do niego w sakramencie pokuty²¹.

Drugim aktem penitenta jest wyznanie grzechów, czyli spowiedź. Dzięki niej „człowiek patrzy w prawdzie na popełnione grzechy, bierze za nie odpowiedzialność, a przez to na nowo otwiera się na Boga i komunie Kościoła, by umożliwić nową przyszłość”²². Według nauki Soboru Trydenckiego podjętej przez Katechizm, wyznanie grzechów wobec kapłana jest istotną częścią sakramentu pokuty. Do ważności i integralności spowiedzi należy więc wyznanie przez penitenta wszystkich grzechów śmiertelnych, których jest świadomy po dokładnym zbadaniu swego sumienia. Jedynie więc to, co zostanie przedstawione w sposób jawny Bożemu miłosierdziu, może zostać uleczone. Odnośnie do częstotliwości korzystania z tego sakramentu przykazanie kościelne mówi o obowiązku, by przynajmniej raz w roku wyznać wszystkie swoje grzechy ciężkie²³. Materią spowiedzi sakramentalnej jest więc grzech ciężki, ale wyznawanie również grzechów powszednich jest przez Kościół zalecane²⁴. Praktyka ta pomaga penitentowi kształtować sumienie, walczyć ze złymi skłonnościami, poddawać się leczącej mocy Chrystusa i postępować w życiu duchowym²⁵.

Trzecim i ostatnim elementem sakramentu pokuty i pojednania ze strony penitenta jest zadośćuczynienie. Następstwem popełnianych grzechów jest m.in. szkoda wyrządzona bliźniemu. Trzeba więc wszystko uczynić, by ją naprawić, a więc np. oddać rzeczy ukradzione, przywrócić dobre imię osobie oczernionej czy wynagrodzić krzywdy. Grzech osłabia i rani samego grzesznika oraz jego relację z Bogiem. Odpuszczony grzech domaga się ze sprawiedliwości zadośćuczynienia i odpokutowania za popełnione grzechy w tych różnych wymiarach²⁶. W związku

z tym nałożona przez spowiednika pokuta powinna uwzględniać aktualną sytuację penitenta, mieć na celu jego dobro duchowe oraz odpowiadać ciężarowi i naturze popełnionych grzechów. Zazwyczaj spowiednicy jako pokutę zadają jakąś modlitwę, ofiarę, dzieło miłosierdzia, posługę bliźniemu, dobrowolne wyrzeczenie bądź cierpliwą akceptację cierpienia. Zwłaszcza to ostatnie jest swoistym upodobnieniem się człowieka do Chrystusa, który raz na zawsze odpokutował za nasze grzechy (por. Rz 3,25; 1 J 2,1-2)²⁷.

Szafarz sakramentu pokuty i pojednania

Szafarz pokuty to osoba, która w imieniu Kościoła, na mocy zbawczego działania Jezusa Chrystusa, pełni posługę pojednania. Posługa ta została powierzona apostołom, a następnie ich następcom, czyli biskupom i prezbiterom, którzy na mocy otrzymanych święceń mają władzę odpuszczania grzechów. Biskup, jako widzialna głowa Kościoła partykularnego, uważany jest za tego, który przede wszystkim ma władzę i pełni posługę pojednania, kierując karnością pokutną²⁸. Szafarze sakramentu pokuty wypełniają posługę Dobrego Pasterza, miłosiernego Samarytana, ojca czekającego na syna marnotrawnego, ale i sprawiedliwego sędziego. Jednym słowem, kapłan jest znakiem i narzędziem miłosiernej miłości Boga względem grzesznika²⁹. Należy mocno podkreślić, że spowiednik nie jest panem, lecz sługą Bożego przebaczenia, a więc powinien mieć głęboką znajomość życia chrześcijańskiego, doświadczenie życiowe, szacunek i delikatność wobec grzesznika, by cierpliwie prowadzić go do uzdrowienia i pełnej dojrzałości³⁰.

Wielkość posługi szafarza sakramentu pokuty, delikatność materii spowiedzi i szacunek należny osobom sprawiają, że każdy kapłan zobowiązany jest pod bardzo surowymi karami do zachowania absolutnej tajemnicy odnośnie do grzechów wyznanych przez penitentów³¹. Nie wolno mu też korzystać z uzyskanych podczas spowiedzi wiadomości o życiu penitentów, i to bez jakichkolwiek wyjątków³².

Co daje spowiedź?

Szukając odpowiedzi na pytanie, jakie są skutki sakramentu pokuty i pojednania, w Katechizmie znajdziemy ciekawe stwierdzenie, mówiące o „zmartwychwstaniu duchowym”. Skuteczność pokuty polega więc na przywróceniu człowiekowi łaski Boga i zjednoczeniu w przyjaźni z Nim. Przyjmujący ten sakrament w duchu religijnym i z sercem napełnionym skruchą jako owoc zyskuje pokój i pogodę sumienia wraz z wszelką pociechą duchową³³. Nie mniej ważnym skutkiem pokuty jest pojednanie penitenta z Kościołem, gdyż grzech narusza lub zrywa wspólnotę braterską. Osoba powracająca do komunii kościelnej ożywia życie tej wspólnoty, która cierpiała z powodu grzechu jednego ze swych członków (por. 1 Kor 12,26). Katechizm cytuje słowa Jana Pawła II, który mówi, że pojednanie z Bogiem staje się początkiem całego szeregu aktów pojednania penitenta. Papież ma na myśli pojednanie w głębi samego spowiadającego się poprzez odzyskanie wewnętrznej prawdy, następnie pojednanie z braćmi, którzy zostali skrzywdzeni i znieważeni, a także z Kościołem i całym stworzeniem³⁴. Wreszcie, grzesznik w sakramencie pokuty, poddając się miłosiernemu sądowi Boga, podejmuje działanie uprzedzające i nie czeka na ocenę na końcu ziemskiego życia. Wybiera więc życie zamiast śmierci i idzie drogą nawrócenia, by wejść do królestwa Bożego. Nawracając się do Chrystusa przez sakrament pojednania, grzesznik nie idzie na sąd, lecz przechodzi ze śmierci do życia (por. J 5,24)³⁵.

Jak sprawować sakrament pokuty?

Ostatnim zagadnieniem poruszonym przez Katechizm w rozdziale poświęconym sakramentowi pokuty i pojednania jest kwestia jego obrzędu, czyli czynności liturgicznych. Możemy wyróżnić w nim następujące elementy: pozdrowienie i błogosławieństwo kapłana, czytanie słowa Bożego, wezwanie do żalu, spowiedź, nałożenie i przyjęcie pokuty, rozgrzeszenie przez kapłana, modlitwa dziękczynna i rozesłanie. Wszystko to może się odbywać również w ramach celebracji wspólnotowej, w której osobista spowiedź i indywidualne rozgrzeszenie połączone są z po-

zostałymi elementami obrzędu. Taka celebracja z pewnością lepiej wyraża kościelny charakter pokuty, niemniej jednak zarówno ta pierwsza, jak i druga zawsze zachowują swój eklezjalny charakter³⁶.

Katechizm wskazuje na szczególne okoliczności sprawowania sakramentu pokuty, gdy mówi o wspólnotowej celebracji pojednania z ogólną spowiedzią i ogólnym rozgrzeszeniem. Jest to możliwe jedynie wtedy, gdy zachodzi bliskie niebezpieczeństwo śmierci, a kapłan nie miałby czasu wysłuchać spowiedzi każdego penitenta z osobna. Drugą okolicznością jest ta, gdy przy niewystarczającej liczbie spowiedników penitenci nie mogliby się wyspowiadać i bez własnej winy pozostaliby przez dłuższy czas bez łaski sakramentalnej lub Komunii Świętej³⁷. Ocena warunków nadzwyczajnych dotyczących spowiedzi i rozgrzeszenia ogólnego należy do biskupa diecezjalnego³⁸. Wyjątkowe okoliczności sprawowania sakramentu pokuty z wymienionymi warunkami ważności tego sakramentu ze strony penitenta jeszcze wyraźniej uświadamiają, że jedynym zwyczajnym sposobem pojednania się z Bogiem i Kościołem jest indywidualna i integralna spowiedź wraz z rozgrzeszeniem. Jest to najbardziej wymowna forma pojednania, która znajduje swój wzór w przykładzie Jezusa, zwracającego się osobiście do każdego grzesznika: „Dziecko, odpuszczone są twoje grzechy” (Mk 2,5)³⁹.

W podsumowaniu analizy sakramentu pokuty i pojednania w ujęciu Katechizmu Kościoła Katolickiego należy podkreślić, że sakrament ten jest darem Chrystusa zmartwychwstałego powierzonym apostołom: „Weźmijcie Ducha Świętego! Którym odpuścicie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane” (J 20,22-23). Służy on przebaczeniu grzechów popełnionych przez człowieka po chrzcie i przywróceniu jego wspólnoty z Bogiem i Kościołem. Droga powrotu do przyjaźni z Bogiem we wspólnocie eklezjalnej wiąże się z nawróceniem penitenta, jego żalem i mocnym postanowieniem poprawy dzięki cnocie wiary, nadziei i miłości chrześcijańskiej. Aktu rozgrzeszenia może dokonać jedynie kapłan na mocy święceń i upoważnienia otrzymanego od władzy kościelnej. Owocem właściwie przeżytego sakramentu jest pojednanie z Bogiem i Kościołem, odzyskanie łaski i darowanie kary (wiecznej i doczesnej), pokój sumienia, duchowa radość oraz wzrost sił duchowych potrzebnych do wytrwania w dobrym i wierności Bogu.

Przypisy:

- ¹ Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallottinum, Poznań 1994 (dalej: KKK lub Katechizm).
- ² Tekst polski w: Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallottinum, Poznań 1994, s. 8.
- ³ Por. KKK 1131.
- ⁴ Por. KKK 1423.
- ⁵ Por. KKK 1424. Wymienionych nazw możemy używać w zależności od elementu, na który chcemy zwrócić uwagę w danym momencie, a więc skupiając się np. na wyznaniu grzechów przez penitenta, powiemy o sakramencie spowiedzi itd. Generalnie przyjmuje się na określenie tego sakramentu wyrażenie „pokuta i pojednanie”.
- ⁶ Por. KKK 1425.
- ⁷ Por. KKK 1426.
- ⁸ Por. KKK 1428. Jako przykład Katechizm podaje św. Piotra, który po trzykrotnym zaparciu się Nauczyciela w obliczu Jego męki i śmierci, po łzach skruchy i żalu, trzykrotnie zapewnia o swej miłości wobec zmartwychwstałego Pana (por. J 21,15-17). Katechizm cytuje również słowa św. Ambrożego, który mówi o dwóch rodzajach nawrócenia w Kościele, a mianowicie poprzez wodę i łzy: wodę chrztu i łzy pokuty (por. św. Ambroży, *Epistulae*, 41, 12: *Patrologia latina* [PL] 16, 1116B).
- ⁹ Por. KKK 1430.
- ¹⁰ Por. KKK 1432.
- ¹¹ Por. KKK 1435.
- ¹² KKK 1436. Katechizm przywołuje słowa Dekretu o sakramencie Eucharystii Soboru Trydenckiego (1551), mówiące, że jest ona środkiem zaradczym uwalniającym nas od grzechów powszednich i zachowującym od grzechów śmiertelnych.
- ¹³ Por. KKK 1437.
- ¹⁴ Por. KKK 1438-1439.
- ¹⁵ Por. KKK 1440-1442. W następnych punktach Katechizm przypomina o szczególnej władzy przekazanej przez Jezusa św. Piotrowi, zwanej „władzą kluczy”, a wyrażającej się w posłudze „wiązania i rozwiązywania”. Dar ten, jak powie to II Sobór Watykański, rozciąga się także na Kolegium Apostołów będących w łączności ze swoją Głową (por. II Sobór Watykański, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 22; dalej skrót: KK). Słowa „związać” i „rozwiązać” oznaczają, że ten, kto zostanie np. wyłączony ze wspólnoty widzialnej, zostanie wyłączony również ze wspólnoty z samym Bogiem (por. KKK 1444-1445).
- ¹⁶ Por. KKK 1443.
- ¹⁷ Katechizm podaje najważniejsze etapy kształtowania się obrzędów pokutnych i wykonywania władzy jednania przez Kościół. W pierwszych wiekach mamy do czynienia z bardzo surową dyscypliną dotyczącą zwłaszcza grzechów ciężkich, takich jak: bałwochwalstwo, zabójstwo czy cudzołóstwo. Przebaczenie tych grzechów i pojednanie z Kościołem wiązało się z odbyciem publicznej pokuty, trwającej nieraz długie lata. W VII wieku zaczyna wchodzić w życie praktyka spowiedzi indywidualnej i pokuty prywatnej, zadawanej już po rozgrzeszeniu. Nowa praktyka otworzyła możliwość częstszego korzystania z tego sakramentu, służącego zarówno wyznaniu grzechów śmiertelnych, jak i powszednich.
- ¹⁸ Por. KKK 1447-1448. Przypomnijmy, że obowiązujący sposób celebracji sakramentu pokuty i pojednania podaje dokument Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny sakramentów Episkopatu Polski *Obrzędy pokuty*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2002; wersja internetowa: <http://www.kkbids.episkopat.pl/wprowadzeniedowlk/rutulal/pokuta.htm>.

¹⁹ Por. KKK 1451.

²⁰ Por. KKK 1451-1452. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku (dalej skrót: KPK) w kanonach poświęconych Najświętszej Eucharystii odnosi się do sytuacji, gdy ktoś – będąc w grzechu ciężkim – z poważnej racji i nie mając sposobności wyspowiadania się, może odprawić mszę świętą lub przyjmując Komunię Świętą. Wówczas konieczny jest „akt żalu doskonałego, który zawiera w sobie zamiar wyspowiadania się jak najszybciej” (KPK kan. 916).

²¹ Por. KKK 1453. Katechizm przypomina, że do przyjęcia sakramentu pokuty należy przygotować się przez rachunek sumienia, który najlepiej przeprowadzić w świetle słowa Bożego, np. Rz 12 – 15; 1 Kor 12 – 13; Ga 5; Ef 4 – 6 (por. KKK 1454).

²² KKK 1455.

²³ Por. KPK kan. 989.

²⁴ Por. KPK kan. 988, par. 2.

²⁵ Por. KKK 1458.

²⁶ Por. KKK 1459.

²⁷ Por. KKK 1460.

²⁸ Por. KKK 1462. Jest to widoczne szczególnie w przypadku grzechów ciężkich, objętych najsurowszą karą kościelną, czyli ekskomuniką, która nie pozwala na przyjmowanie sakramentów i wykonywanie pewnych aktów kościelnych [por. KPK kan. 1331; 1354-1357; Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r. (dalej: KKKW) 1431; 1434; 1420]. Zaznaczmy, że w przypadku niebezpieczeństwa śmierci każdy kapłan, nawet pozbawiony prawa spowiadania, może rozgrzeszyć z każdego grzechu i każdej ekskomunikacji (por. KPK kan. 976; KKKW kan. 725).

²⁹ Por. KKK 1465.

³⁰ Por. KKK 1466.

³¹ Por. KPK kan. 1388, par. 1; KKKW kan. 1456.

³² Por. KKK 1467.

³³ Por. KKK 1468.

³⁴ Por. Jan Paweł II, *Reconciliatio et poenitentia*, 31.

³⁵ Por. KKK 1470. Ze skutkami sakramentu pokuty wiąże się nauka o odpustach i ich praktycznym zastosowaniu. Katechizm przypomina, że odpust jest darowaniem przez Boga kary doczesnej za grzechy zgładzone już co do winy i może być cząstkowy albo zupełny, zastosowany wobec żywych lub zmarłych. Nauka i praktyka Kościoła dotycząca odpustów wiąże się z podwójnym skutkiem grzechu, a mianowicie pozbawieniem komunii z Bogiem (grzech ciężki – kara wieczna) oraz nieuporządkowanym przywiązaniem do stworzeń, co wymaga oczyszczenia na ziemi albo po śmierci w czyśćcu. Takie oczyszczenie uwalnia z kary doczesnej za popełniony grzech. Zarówno jedna, jak i druga kara wypływają z samej natury grzechu, nie są zaś żadnym rodzajem zemsty ze strony Boga. Nawrócenie i żarliwa miłość mogą doprowadzić do całkowitego oczyszczenia grzesznika, a więc do uwolnienia się od „starego człowieka” i do „przyobleczenia się w nowego” (por. Ef 4,24). Darowanie kar za popełnione grzechy dokonuje się za pośrednictwem Kościoła, który dzięki Chrystusowi, we wspólnotcie świętych, gromadzi i rozdaje duchowe dary (por. KKK 1471-1479; w punktach tych znajdujemy częste odwołanie do konstytucji apostołskiej Pawła VI *Indulgentiarum doctrina* z 1967 roku).

³⁶ Por. KKK 1480-1482.

³⁷ KPK w kan. 962, par. 1 precyzuje, że w tym przypadku do ważności rozgrzeszenia penitent musi postanowić wyspowiadać się indywidualnie ze swoich grzechów, gdy tylko będzie miał do tego okazję.

³⁸ Por. KKK 1483; KPK kan. 962, par. 1.

³⁹ Por. KKK 1484.